

« فراسوی مدیریت »

سال ششم _ شماره ۲۲ _ پاییز ۱۳۹۱

ص ص ۹۷-۱۲۰

تاریخ دریافت مقاله: ۹۰/۴/۱۶

تاریخ پذیرش نهایی مقاله: ۹۱/۶/۱۵

بررسی میزان کارآفرینی مدیران با تحصیلات عالیه، در واحدهای تولیدی شهرک های صنعتی استان آذربایجان شرقی

منصور صدیق^۱

حسین علیی^۲

داود باقری^۳

دکتر علیرضا بافنده زنده^۴

جبرئیل مرزی علمداری^۵

چکیده

ساختار اقتصادی دنیای امروز با گذشته به طور اساسی تفاوت دارد. شاخص‌های سخت افزاری و دارایی‌های مشهود که دیروز در جایگاه یک بنگاه اقتصادی نقش تعیین کننده داشت جای خود را به نوآوری، ابداع، خلق محصولات جدید و دارایی‌های نرم افزاری داده است. تولید علم و دانش، بهره‌گیری از دانش و گسترش آن در سطح جامعه در تمام زمینه‌ها، توانمندی و قدرت ایجاد می‌نماید. دانشگاه‌ها و مراکز تحقیقاتی به عنوان رکن اساسی در توسعه همه جانبه کشور باید بتوانند نیروهای جوان و طالب علم کشور را اهل فکر و نظر، نوآور و خلاق پرورش دهند. در دنیای امروز بزرگترین سرمایه‌های یک بنگاه اقتصادی نیروهای اهل فکر، یادگیرنده و خلاق آن‌ها هستند و این نیروها کسی جز کارآفرینان نیستند. پژوهش حاضر که جامعه آماری آن ۳۳۵ نفر از مدیران با تحصیلات عالیه صنایع شهرک های صنعتی استان آذربایجان شرقی می باشند در نظر دارد میانگین نمرات کارآفرینی و ابعاد پنج گانه موثر بر آن را در میان مدیران صنایع شهرک های صنعتی استان را از طریق یک کار پژوهشی جامع مورد بررسی و ارزیابی قرار داده و با شناساندن نقاط ضعف و قوت ابعاد مختلف کارآفرینی، پیشنهادهایی را به منظور تمرکز و بهبود بخشیدن به ابعاد ضعیف کارآفرینی در دانشگاه ها و مراکز آموزش عالی ارائه دهد.

واژه‌های کلیدی: کارآفرینی، مرکز کنترل درونی، توفیق طلبی، ریسک پذیری، رقابت طلبی، قدرت طلبی

^۱ - عضو هیئت علمی (مربی) دانشگاه آزاد اسلامی واحد تبریز، تبریز، ایران (mansad44@yahoo.com)

^۲ - کارشناسی ارشد مدیریت صنعتی دانشگاه آزاد اسلامی واحد تبریز (hossein_aliyi@yahoo.com)

^۳ - کارشناسی ارشد مدیریت صنعتی دانشگاه آزاد اسلامی واحد تبریز (Dbagheri@live.com)

^۴ - عضو هیئت علمی (استادیار) دانشگاه آزاد اسلامی واحد تبریز، تبریز، ایران

^۵ - عضو هیئت علمی (استادیار) دانشگاه آزاد اسلامی واحد جلفا، جلفا، ایران (j.marzibpj@yahoo.com)

مقدمه

با توجه به نقش و اهمیت کارآفرینی و سابقه درخشان کارآفرینان در توسعه بسیاری از کشورها و با توجه به مشکلات اقتصادی زیادی که کشور ما با آن مواجه بوده و دست یاری از هر سویی می‌طلبد، ترویج و اشاعه مفهوم کارآفرینی، بسترسازی برای فرهنگ حامی کارآفرینی و مهمتر از همه تربیت افراد (بویژه تحصیلکردگان) کارآفرین سازمانی برای تمامی جوامع به خصوص برای جوامع در حال توسعه ای مانند ایران از اهمیت و ضرورت حیاتی برخوردار است.

یکی از اهداف و وظایف مهم نظام آموزش عالی هر کشور، پرورش نیروی انسانی متخصص و کارآمد مورد نیاز جامعه است. گرچه دانشگاهها و موسسات آموزش عالی کشور تلاشهایی را در این زمینه آغاز کرده‌اند، ولی متأسفانه به علت نامناسب بودن سرفصلها و عنوان درسهای دانشگاهی با نیازهای جامعه، دانش‌آموختگان دانشگاهها از تخصص و کارایی لازم برای تصدی مشاغل مربوطه برخوردار نیستند، زیرا آموخته‌هایشان چندان با نیازهای واقعی جامعه ارتباط ندارد. از سوی دیگر افزایش جمعیت، افزایش شمار دانشگاهها و موسسات آموزش عالی، ضعف در تدوین و اجرای درست برنامه‌های توسعه اقتصادی، نبود برنامه‌ای فراگیر و همه‌سونگر برای پرورش نیروی انسانی متخصص و مواردی از این دست از مهمترین عواملی است که امروزه به مشکلی با عنوان «اشتغال دانش‌آموختگان آموزش عالی» تبدیل شده است. بیکاری از پیچیده‌ترین مشکلاتی است که در زمان حاضر وجود دارد و علی‌رغم توجه مسئولان برای ایجاد کار، ایران همواره با انبوهی از دانش‌آموختگان جویای کار روبروست. با توجه به روند رو به افزایش افراد تحصیلکرده از یک سو و مشکلات اجتماعی اقتصادی دولت از سوی دیگر، در طول سالهای گذشته مسأله «کارآفرینی» اهمیت ویژه‌ای یافته است (آقایی، ۱۳۸۸).

در این پژوهش نیز با توجه به اینکه کارآفرینی یکی از ضرورت‌های مورد نیاز برای توسعه و حضور در بازارهای جهانی می‌باشد و استان آذربایجان شرقی نیز به دلیل اینکه یکی از استانهای صنعتی کشورمان می‌باشد و شهرک‌های صنعتی متعددی در این استان وجود دارد توجه به مقوله کارآفرینی جهت حفظ مزیت رقابتی و رشد و ایجاد مشاغل جدید ضروری به نظر می‌رسد، به بررسی جنبه‌های مختلف کارآفرینی در میان مدیران صنعتی و اندازه‌گیری میزان کارآفرینی در جامعه آماری مدیران با تحصیلات

عالی و توجه به نقاط ضعف شاخص های کارآفرینی و تمرکز بر این شاخص ها در آموزش عالی و پرورش مدیران کارآفرین مدنظر قرار خواهد گرفت.

ابعاد موثر بر کارآفرینی مدیران

با توجه به ویژگیهای مشترکی که در رویکرد ویژگیها به کارآفرینان نسبت داده اند (فرن هام، ۱۹۹۴)، لذا در این پژوهش ویژگی های زیر مورد مطالعه قرار خواهد گرفت:

۱- مرکز کنترل درونی: نگرانی مهمی که اکثر مردم هنگام تشکیل یک فعالیت کارآفرینانه نوپا با آن مواجه می‌شوند این است که آیا انگیزه و توان لازم را نه تنها برای شکل دادن اولیه سازمان جدید، بلکه برای اداره و رشد آن دارا هستند یا خیر؟ افراد با مرکز کنترل بیرونی معتقدند که وقایع بیرونی که خارج از کنترل آنها است سرنوشت شان را تعیین می‌کند. به عبارت دیگر، کارآفرینان موفق به خود ایمان دارند و موفقیت یا شکست را به سرنوشت، اقبال یا نیروهای مشابه نسبت نمی‌دهند. به عقیده آنها شکست‌ها و پیشرفت‌ها تحت کنترل و نفوذ آنها بوده و خود را در نتایج عملکردهایشان موثر می‌دانند.

۲- توفیق طلبی: کارآفرینان با انگیزه و مهارت خود دست به رقابت می‌زنند و سعی می‌کنند از عهده کاری که بر روی آن وقت و انرژی خود را متمرکز کرده‌اند به درستی برآیند. تمایل به انجام کار در استانداردهای مالی جهت پیشی گرفتن از رقبای را دارند و حتی می‌کوشند که استانداردها را خود تعیین کنند. زیرا افرادی که استانداردها را در هر حرفه‌ای تعیین می‌کنند همیشه بر بازار حاکم و مسلط هستند (آقاجانی، ۱۳۸۴).

۳- ریسک پذیری: از ویژگی‌های بارز کارآفرین خطر کردن و ریسک‌پذیری است. خطری که ممکن است مالی، روانی و حتی اجتماعی باشد. البته برخلاف مردم عادی، کارآفرین خطر قمارگونه نمی‌کند، بلکه با ارزیابی دقیق و حساب شده از میزان مخاطره تصمیم می‌گیرد و پس از آن برای دستیابی به نتیجه مطلوب از هیچ کاری فروگذار نمی‌کند. افراد کارآفرین با اختصاص انرژی و زمان زیاد همیشه از موضوع بزرگ بعدی حمایت و پشتیبانی می‌کنند، در صورتی که افراد دیگر از باقی ماندن در شهرت و افتخار خرسند می‌شوند. «هاینر» در سال ۱۹۹۰ نشان داد که کارآفرینان موفق کمتر از مدیران از مخاطره پرهیز می‌کنند، فرق آنها با مدیران در این است که

مدیران خانه‌ای می‌سازند و سعی در نگهداری آن خانه دارند و به همین دلیل تهدیدگرا و محافظه‌کارند و تلاش می‌کنند وضعیت موجود را حفظ کنند، اما کارآفرینان همواره در پی ساختن خانه‌ای جدید هستند و به همین جهت فرصت‌گرا، انعطاف‌پذیر و اهل ریسک هستند (بیدختی، ۱۳۸۶).

۴- رقابت طلبی: کارآفرینان با انگیزه و مهارت خود دست به رقابت می‌زنند و سعی می‌کنند از عهده کاری که بر روی آن وقت و انرژی خود را متمرکز کرده‌اند به درستی برآیند. تمایل به انجام کار در استانداردهای مالی جهت پیشی گرفتن از رقبای خود دارند و حتی می‌کوشند که استانداردها را خود تعیین کنند. زیرا افرادی که استانداردها را در هر حرفه‌ای تعیین می‌کنند همیشه بر بازار حاکم و مسلط هستند (پور داریانی، ۱۳۸۳).

۵- قدرت طلبی: نفوذ در دیگران به منظور انجام کاری که مورد نظر است. از آنجا که اقدامات کارآفرینانه معمولاً نیاز به همکاری بیش از یک نفر دارد، کارآفرین باید از درجات قدرت طلبی بیشتری برای به ثمر رساندن آن اقدام با مشارکت دیگران برخوردار باشد. از طرفی هم در بیشتر جوامع، فعالیت‌های کارآفرینانه موفق، برای کارآفرین ثروت، شهرت و قدرت می‌آورد (Galloway and Brown, 2002).

ارتباط دانشگاه، کارآفرینی و تولید

هر کشوری در هر کجای جهان، برای اداره هرچه بهتر نظام، از لحاظ مادی و معنوی در کنار نهاد دولت به دو نهاد بزرگ صنعت و دانشگاه نیازمند است (رهایبی، ۱۳۸۴).

بر اساس تحقیقات صورت پذیرفته در ۵۰ سال اخیر کشورهای تأثیرگذار بر صحنه بین‌المللی علاوه بر دارا بودن سطح علمی و آموزشی دانشگاهی بسیار بالا و صنایع برتر و قدرتمند، دارای ارتباط قوی بین این دو می‌باشند. پویایی و توسعه دانشگاه و صنعت موجب توسعه بسیاری از کشورها از دهه ۶۰ و ۷۰ به این طرف گردیده است از طرفی عدم پویایی این ارتباط در کشورها کمتر توسعه یافته امروزی به دلیل عدم توجه به این امر در گذشته دارد (رمضانی، ۱۳۸۱). شاید از پیشگامان این پویایی را در کشورهای آمریکا، ژاپن و آلمان پس از جنگ جهانی شاهد هستیم. در واقع مهم‌ترین و

اثرگذارترین عامل کشورهای مذکور در توسعه صنعت و دانشگاه و ایجاد ارتباط بین آن دو بوده است (Inzeh, 2004).

شاید عمده ترین دلیل توسعه کشورهای بزرگ صنعتی بکارگیری نیروهای متخصص و تحصیلکرده دانشگاهی در زمینه‌های کشاورزی، صنعتی، خدماتی بوده است، که نه تنها به نحو مطلوب و شایسته از منابع طبیعی و انسانی استفاده شده است، بلکه با ایجاد کارکرد علمی در فرایند صنعتی شدن (ارتباط دانشگاه و صنعت) موجب ابداعات و نوع آوریهای بیشماری گردیده است (بیدختی، ۱۳۸۶).

به دلیل نقش و جایگاه ویژه کارآفرینان در روند توسعه و رشد اقتصادی، بسیاری از دولت‌ها در کشورهای توسعه یافته و درحال توسعه تلاش می کنند با حداکثر امکانات و بهره برداری از دستاوردهای تحقیقاتی، شمار هر چه بیشتری از جامعه را که دارای ویژگیهای کارآفرینی هستند به آموزش درجهت کارآفرینی و فعالیتهای کارآفرینانه تشویق و هدایت کنند (آذر هوش و دیگران، ۱۳۸۵).

اگر نظام آموزش عالی بتواند نقش مهمتری در قبال توسعه اقتصادی ایفا کند، جایگاه آن در جامعه روشن تر خواهد شد. در جوامعی که مراکز آموزشی و پژوهشی، پویا و زنده هستند و با جامعه ارتباط دوسویه دارند. پدیده رشد و توسعه در آنها جدی است و حرکت، نوآوری و ابداع وجود دارد. البته جایگاه واقعی آموزش عالی زمانی مشخص می شود که نقش آن در امر توسعه همه جانبه همچون توسعه فرهنگی، اجتماعی و سیاسی نیز مورد توجه قرار گیرد. در این شرایط است که می توان انتظار چشم اندازی روشن داشت و به آینده امیدوار بود (بیدختی، ۱۳۸۶).

از سوی دیگر با توجه به نقش کارآفرینی در گسترش فعالیتهای نوآورانه اجتماعی و اقتصادی، امید می رود دانشگاهها با تلاش بیشتر، برنامه های متناسب برای تربیت نیروهای متخصص و کارآفرین تنظیم و اجرا کنند. زیرا اساسی ترین عامل پایداری نظام آموزش عالی (دانشگاه)، پرورش و آماده ساختن نیروی انسانی کارآمد، شایسته و ماهر به منظور پاسخگویی به نیازهای واقعی جامعه در زمینه های گوناگون است، نظامی که می تواند دانشجویان را به عنوان نوآوران، اندیشمندان، حرفه شناسان، و حتی مخترعان، تربیت و به جامعه عرضه کند. روشن است زمانی دانشگاهها می توانند به جامعه یاری رسانند که بتوانند با پیشرفت های دانش و تکنولوژی هماهنگ باشند (امیر کبیری، ۱۳۸۱).

شرکتهای صنعتی که با یک دانشگاه کارآفرین در ارتباط باشند از مزایای فناوری آن نیز بهره می گیرند به این جهت فرآیندهای علمی و صنعتی دانشگاهها باید تکمیل شده و ایجاد این شرکتها از دل پژوهشهای دانشگاهی رخ می دهد. در این مجموعه ها دانشجویان باید مجموعه ای از دانش و مدیریت کار آفرینی را تماماً آموخته و با امکانات لازم که دانشگاه در اختیار آنها قرار می دهد شروع به فعالیت در عرصه صنعت نمایند. در چنین مواردی معمولاً امکان ایجاد شرکتهای خصوصی مهیا شده و این شرکتها کم کم و با آمادگی کامل می توانند از دانشگاهها جدا شوند ولی همچنان از حمایت و پشتیبانی دانشگاه بهره مند خواهند بود ضمن این که این مراکز صنعتی نیز در صورت موفقیت به اجرای پروژه ها و توسعه تحقیقات و فن آوری دانشگاهها کمک خواهند نمود. این ارتباط، ارتباطی دو جانبه است که مراکز صنعتی از دانش و تکنولوژی دانشگاهها و از دانشجویان و کار آفرینان خلاق و با استعداد بهره گرفته و دانشگاه نیز از کمک های مالی این مراکز بهره مند خواهد بود. با تسهیل روابط علمی و صنعتی مرتبط با کار آفرینی پیشرفت علم و صنعت سهل تر و سریع تر خواهد گشت. یکی از نهادهای مؤثر در حمایت از دانشگاههای کار آفرین مؤسسات و شرکتهای صنعتی و تحقیقی است (Collins & Abertson, 2003).

این پژوهش با هدف بررسی پنج انگیزه مهم کارآفرینی، توفیق طلبی، قدرت طلبی، رقابت طلبی، ریسک پذیری و منبع کنترل، در میان مدیران صنایع و ایجاد زمینه های لازم برای آموزش و تربیت مدیران کارآفرین را فراهم می نماید و توجه برنامه ریزان کشور را به موضوع آموزش کارآفرینی و اهمیت کسب مهارت ها و ویژگی های آن معطوف می کند. در واقع پس از تجزیه و تحلیل داده ها و اطلاعات جمع آوری شده از میزان معیارهای پنج گانه کارآفرینی در میان مدیران، معیارهایی که کمترین میزان را در مدیران مشاهده شده است را اولویت بندی خواهیم کرد. لذا دانشگاه ها و مراکز آموزش عالی می توانند با تمرکز بر آموزش معیارهایی که در مدیران به میزان کمتری مشاهده شده است دانشجویان و در واقع مدیران کارآفرین را به بازار کار کشور تحویل دهند. هدف کلی این تحقیق تعیین میزان کارآفرینی مدیران با تحصیلات عالی در واحدهای تولیدی شهرک های صنعتی استان آذربایجان شرقی می باشد.

اهداف پژوهش

اهداف ویژه

- ۱- تعیین میزان الگوی توفیق طلبی مدیران با تحصیلات عالی در واحدهای تولیدی شهرک های صنعتی آ.ش
- ۲- تعیین میزان الگوی قدرت طلبی مدیران با تحصیلات عالی در واحدهای تولیدی شهرک های صنعتی آ.ش
- ۳- تعیین میزان الگوی رقابت طلبی مدیران با تحصیلات عالی در واحدهای تولیدی شهرک های صنعتی آ.ش
- ۴- تعیین میزان الگوی ریسک پذیری مدیران با تحصیلات عالی در واحدهای تولیدی شهرک های صنعتی آ.ش
- ۵- تعیین میزان انگیزه منبع کنترل مدیران با تحصیلات عالی در واحدهای تولیدی شهرک های صنعتی آ.ش
- ۶- ارائه راه کارهایی در جهت افزایش کارآفرینی در میان فارغ التحصیلان دانشگاه ها (مدیران آینده)

ابزار و روش تحقیق

تحقیق حاضر از نظر کنترل شرایط تحقیق یک بررسی توصیفی- پیمایشی از نوع همبستگی می باشد. همچنین این تحقیق از نظر هدف یک بررسی کاربردی، از نظر وسعت پهنانگر، از نظر دامنه یک مطالعه خرد و از نظر زمانی یک بررسی مقطعی است. بطوریکه روش گردآوری داده ها نیز بصورت مصاحبه ای و با استفاده از ابزار اندازه گیری پرسش نامه انجام شده است.

جامعه آماری این تحقیق شامل مدیران واحد های تولیدی شهرک های صنعتی استان آ.ش می باشد. که در ۲۶ شهرک موجود در استان ۲۸۶۴ شرکت وجود دارند که با استفاده از فرمول کوکران حجم نمونه معین می گردد. در انتخاب نمونه آماری سعی بر این شد که از هر یک از واحدهای صنعتی تعدادی به عنوان نمونه انتخاب گردند تا نمونه آماری ما معرف کل جامعه باشد. لذا در این تحقیق سعی شده است تا به منظور گردآوری داده های مورد نیاز جهت نمونه گیری از روش نمونه گیری تصادفی طبقه ای استفاده گردد.

$$n = \frac{N(z\alpha/2)^2 \sigma_x^2}{\varepsilon^2 (N-1) + (z\alpha/2)^2 \sigma_x^2}$$

با انتخاب $Z=1/96$ (سطح اطمینان ۹۵٪)، $\sigma_x=0/5$ و $e=0/05$ حجم نمونه برابر ۳۳۵ نفر خواهد بود.

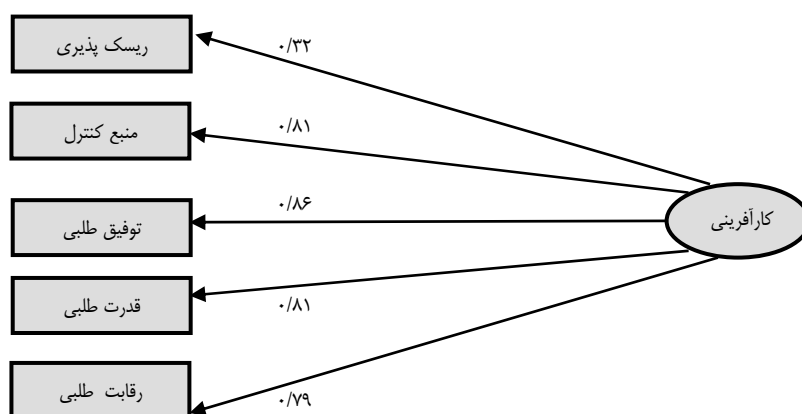
ابزار اصلی گردآوری اطلاعات پرسش نامه و اسناد و مدارک می باشد. که برای جمع آوری نظرات مدیران از پرسش نامه استاندارد سنجش میزان کارآفرینی گردنایچ استفاده شد. سوالات متغیر پرسشنامه از تست استاندارد کارآفرینی (cord niche,2006) استفاده شده است. برای بررسی اعتبار (پایایی) پرسش نامه، پس از توزیع آن در بین ۳۰ تن از مدیران صنایع از شیوه آلفای کرونباخ استفاده شد. اعتبار کلی پرسشنامه برابر ۸۳/۸٪ است. همچنین با توجه به نتایج آزمون آلفاکرونباخ، موردی در پرسشنامه وجود ندارد که با حذف آن، اعتبار پرسشنامه به اندازه‌ی معناداری افزایش یابد. در نهایت بر اساس روش مزبور، اعتبار هر یک از مقیاس‌های پنج‌گانه برآورد شد که در جدول زیر ارائه شده است:

جدول شماره (۱): مقادیر پایایی هر یک از مقیاس‌های پنج‌گانه پرسش نامه کارآفرینی

ردیف	مقیاس	آلفاکرونباخ	همبستگی اصلاح شده
۱	توفیق طلبی	۰/۸۱۸	۰/۰۲
۲	منبع کنترل	۰/۸۷۸	۰/۶۸
۳	ریسک پذیری	۰/۹۲۳	۰/۷۳
۴	قدرت طلبی	۰/۷۶۱	۰/۷۲
۵	رقابت طلبی	۰/۸۲۶	۰/۰۲
	پایایی کلی پرسشنامه	۸۳/۸٪	

برای تعیین روایی پرسشنامه، دو نوع روایی سازه و روایی همزمان بررسی می‌شود که در ادامه ارائه شده است.

الف) بررسی و تعیین روایی سازه ابزار: با توجه به داده‌های حاصله، نتیجه‌ی تحلیل عاملی تأییدی مطابق آنچه در شکل ۳-۱ مشاهده می‌شود، به دست آمده است. در نمودار مزبور، کارآفرین متغیر مکنون و بقیه عوامل پنجگانه، متغیرهای اندازه‌گیری (مشاهده) شده هستند. مطابق شکل مذکور، ریسک‌پذیری، به طور مستقل (از صد در صد) ۳۲٪ مربوط به کارآفرینی می‌شود در حالی که عامل‌های قدرت‌طلبی و منبع‌کنترل، هر کدام به میزان ۸۱٪ مربوط به کارآفرینی می‌شوند. اما عامل توفیق‌طلبی با ضریب ۸۶٪، بیشتر از سایر متغیرها به کارآفرینی مربوط می‌شود.

شکل شماره (۱): روایی سازه هر یک از متغیرهای پرسش‌نامه کارآفرینی

جدول شماره (۲): تحلیل عاملی تأییدی ابزار شناسایی کارآفرینان

Chi-square = 23/85	d.f = 20
p-value = 0/24891	RMSEA = 0/060

جدول شماره (۳): شاخص‌های برازندگی مدل تعیین میزان کارآفرینان

ردیف	شاخص برازندگی	نماد	مقدار	تفسیر
۱	کای دو	X^2	۲۳/۸۵ (P=0/250)	آزمون کای دو برازش دقیق مدل را با داده‌های مشاهده شده تأیید
۲	نسبت کای دو به درجه آزادی	X^2 / df	۱/۱۹۲۵	برازش مدل با داده‌های مشاهده شده تأیید می‌شود.
۳	جزر برآورد میانگین واریانس خطای تقریب	RMSEA	۰/۰۶۰	چون حد پایین این برآورد کوچکتر از ۰/۰۵ است، بنابراین درجه تقریب مدل در جامعه کوچک و مدل مورد تأیید است.
۴	برآورد فاصله‌ای میانگین واریانس خطای تقریب	RMSEA	(۰/۰۰۰-۰/۰۱۴)	

البته لازم به یادآوری است که مدل فوق باید دارای برازندگی کافی باشد. برای تصمیم‌گیری درباره‌ی برازندگی مدل با داده‌های مشاهده شده، شاخص‌های متعددی وجود دارد که جدول فوق آنها را نشان می‌دهد.

آزمون کای دو این فرضیه را که مدل مورد نظر هماهنگ با الگوی همپراشی بین متغیرهای مشاهده شده است، می‌آزماید. مقادیر کوچک آن بیانگر برازندگی بیشتر است. مقدار کای دو محاسبه شده این مدل با ۲۰ درجه آزادی برابر ۲۳/۸۵ (با سطح معنی‌داری ۲۵٪) است. چون سطح معناداری آزمون مزبور بزرگتر از میزان خطای ۰/۰۵ درصد است، لذا آزمون کای دو برازش دقیق مدل را با داده‌های مشاهده شده تأیید می‌کند.

همچنین نسبت کای دو محاسبه شده به درجه آزادی برابر ۱/۱۹۳ است. که مقدار کمتری می‌باشد. به همین دلیل برازندگی مدل مورد تأیید قرار می‌گیرد. از طرف دیگر، ریشه دوم میانگین خطای تقریب (RMSEA) برابر ۰/۰۶ درصد است. این شاخص بیانگر درجه تقریب مدل در جامعه است. هر اندازه حد پایین برآورد فاصله‌ای این شاخص کوچکتر باشد، درجه تقریب مدل در جامعه کوچکتر و بنابراین مدل برازش خواهد داشت. با توجه به اینکه حد پایین شاخص RMSEA کوچکتر از ۰/۰۵ است، از این رو می‌توان نتیجه گرفت که درجه تقریب مدل در جامعه بزرگ نیست و مدل از برازندگی کافی برخوردار است.

نتایج و بحث

در این بخش با استفاده از آزمونهای مناسب آماری به پاسخگویی سؤالات پژوهش می پردازیم. اما برای اینکار ابتدا آزمون اسمیرنف کولموگروف را برای تعیین نرمال بودن توزیع پراکندگی نمرات سطح میزان کارآفرینی انجام می دهیم.

جدول شماره (۴): آزمون اسمیرنف کولموگروف برای تعیین نرمال بودن توزیع
One-Sample Kolmogorov-Smirnov Test

		karafarini
Normal Parameters ^{a,b}	N	335
	MEAN	92.03
Most Extreme Differences	Std. Deviation	23.976
	ABSOLUTE	.130
	POSITIVE	.116
	NEGATIVE	-.130
	Kolmogorov-Smirnov Z	2.386
	Asymp. Sig. (2-tailed)	.582

براساس اطلاعات جدول شماره (۴) و مطابق آزمون اسمیرنف کولموگروف انجام شده ملاحظه می شود که توزیع پراکندگی نمره میزان کارآفرینی مدیران براساس مقدار آزمون $k-Z = 2/38$ با سطح معنی داری $p = 0/582$ دارای توزیع نرمال است. زیرا سطح معنی داری از $0/05$ بالاتر است.

سوال یک: میزان کارآفرینی مدیران با تحصیلات عالی در واحدهای تولیدی شهرکهای صنعتی استان آذربایجان شرقی چقدر است؟

جدول شماره (۵): توزیع پراکندگی نمره ای ارزیابی میزان کارآفرینی مدیران با تحصیلات عالی

Karafanni		
N	Valid	335
	Missing	0
	MEAN	92.03
	MEDIAN	95.00
	Std. DEVIATION	23.976
	VARIANCE	574.849
	Minimum	45
	Maximum	150
PERCENTILES	25	75.00
	50	95.00
	75	108.00

براساس اطلاعات بدست آمده از جدول شماره (۵) ملاحظه می شود متوسط نمره ارزیابی میزان کارآفرینی مدیران با تحصیلات عالی در واحدهای تولیدی شهرک های صنعتی استان آذربایجان شرقی برابر با $92/03$ با حداقل 45 و حداکثر 150 بدست آمده است. در مجموع وضعیت میزان کارآفرینی مدیران با تحصیلات عالی در واحدهای تولیدی شهرک های صنعتی استان آذربایجان شرقی در حد ضعیف ارزیابی می گردد.

سوال دوم: میزان معیار انگیزه توفیق طلبی مدیران واحد های تولیدی شهرک های صنعتی استان چقدر است؟

براساس اطلاعات بدست آمده از جدول شماره (۵) ملاحظه می شود میانگین ارزیابی معیار انگیزه توفیق طلبی مدیران واحد های تولیدی شهرک های صنعتی استان برابر با $17/40$ با انحراف استاندارد $3/44$ بدست آمده است. به طوریکه حداقل ارزیابی 13 و حداکثر 21 بدست آمده است. در مجموع معیار توفیق طلبی در حد ضعیف است.

سوال سوم : میزان معیار انگیزه قدرت طلبی مدیران واحد های تولیدی شهرک های صنعتی استان آذربایجان شرقی چقدر است ؟
براساس اطلاعات بدست آمده از جدول شماره (۵) ملاحظه می گردد میانگین نمرات معیار انگیزه قدرت طلبی مدیران واحد های تولیدی شهرک های صنعتی استان آذربایجان شرقی برابر $22/07$ با انحراف استاندارد $5/15$ بدست آمده است بطوریکه بالاترین حد آن برابر 32 و کمترین حد آن برابر 12 است. در مجموع وضعیت میزان انگیزه قدرت طلبی در حد قوی می باشد.

سوال چهارم : میزان معیار انگیزه رقابت طلبی مدیران واحد های تولیدی شهرک های صنعتی استان آذربایجان شرقی چقدر است؟
براساس اطلاعات بدست آمده از جدول شماره (۵) ملاحظه می گردد میانگین نمرات معیار انگیزه رقابت طلبی مدیران واحد های تولیدی شهرک های صنعتی استان آذربایجان شرقی برابر $14/93$ با انحراف استاندارد $5/15$ بدست آمده است، بطوریکه بالاترین حد آن برابر 32 و کمترین حد آن برابر 5 است. در مجموع وضعیت میزان انگیزه رقابت طلبی در حد بسیار ضعیف می باشد .

سوال پنجم : میزان معیار انگیزه ریسک پذیری مدیران واحد های تولیدی شهرک های صنعتی استان آذربایجان شرقی چقدر است؟
براساس اطلاعات بدست آمده از جدول شماره (۵) ملاحظه می گردد میانگین نمرات معیار ریسک پذیری مدیران واحد های تولیدی شهرک های صنعتی استان آذربایجان شرقی برابر $15/16$ با انحراف استاندارد $6/49$ بدست آمده است، بطوریکه بالاترین حد آن برابر 30 و کمترین حد آن برابر 4 است. در مجموع وضعیت میزان انگیزه ریسک پذیری مدیران شهرک های صنعتی در حد بسیار ضعیف می باشد .

سوال ششم : میزان معیار انگیزه منبع کنترل مدیران واحد های تولیدی شهرک های صنعتی استان آذربایجان شرقی چقدر است؟
براساس اطلاعات بدست آمده از جدول شماره (۵) ملاحظه می گردد میانگین نمرات معیار منبع کنترل مدیران واحد های تولیدی شهرک های صنعتی استان

آذربایجان شرقی برابر $19/60$ با انحراف استاندارد $6/58$ بدست آمده است، بطوریکه بالاترین حد آن برابر 32 و کمترین حد آن برابر 5 است. در مجموع وضعیت میزان معیار انگیزه منبع کنترل مدیران شهرک های صنعتی در حد ضعیف می باشد .

بررسی تاثیر هر یک از معیار های کارآفرینی بر سطح کارآفرینی

بر اساس اطلاعات جدول ذیل ملاحظه می گردد، طبق معیار $t = 67/51$ با سطح معنی داری $p = 0.000$ بدست آمده است که سطح معنی داری از $0/05$ کمتر است. می توان گفت بین معیار توفیق طلبی و کارآفرینی تفاوت معنی داری وجود دارد . لذا این معیار بر کارآفرینی موثر است .

جدول شماره(۶): آزمون t بررسی سطح کارآفرینی با معیار توفیق طلبی بین مدیران

سطح معنی داری	درجه آزادی	t	اختلاف(تفاوت)		
			میانگین خطای استاندارد	میانگین برای میانگین	
				انحراف استاندارد	کران بالا
0/000	334	67/516	16/577	68/136	64/926

بر اساس اطلاعات جدول (۷) ملاحظه می گردد ، طبق معیار $t = 72/44$ با سطح معنی داری $p = 0.000$ بدست آمده است که چون سطح معنی داری از $0/05$ کمتر است می توان گفت بین معیار قدرت طلبی و کارآفرینی تفاوت معنی داری وجود دارد . لذا این معیار بر کارآفرینی موثر است .

جدول شماره (۷): آزمون t بررسی سطح کارآفرینی با معیار قدرت طلبی بین مدیران

	اختلاف (تفاوت)					t	درجه آزادی	سطح معنی داری
	میانگین	انحراف استاندارد	میانگین خطای استاندارد	۹۵٪ اطمینان برای میانگین				
				کران بالا	کران پایین			
قدرت طلبی کارآفرینی	۶۶/۰۰۰	۱۵/۲۴۶	۰/۹۱۱	۶۷/۷۹۴	۶۴/۲۰۶	۷۲/۴۴۰	۳۳۳	۰/۰۰۰

بر اساس اطلاعات جدول (۸) ملاحظه می گردد، طبق معیار $t = ۶۹/۲۰$ با سطح معنی داری $p = ۰.۰۰۰$ بدست آمده است که چون سطح معنی داری از $۰/۰۵$ کمتر است می توان گفت بین معیار رقابت طلبی و کارآفرینی تفاوت معنی داری وجود دارد. لذا این معیار بر کارآفرینی موثر است .

جدول شماره (۸): آزمون t بررسی سطح کارآفرینی با معیار رقابت طلبی بین مدیران

	اختلاف (تفاوت)					t	درجه آزادی	سطح معنی داری
	میانگین	انحراف استاندارد	میانگین خطای استاندارد	۹۵٪ اطمینان برای میانگین				
				کران بالا	کران پایین			
رقابت طلبی کارآفرینی	۷۳/۱۸	۱۷/۴۵	۱/۰۴	۷۴/۲۳	۷۰/۱۳	۶۹/۲۰	۳۳۳	۰/۰۰۰

بر اساس اطلاعات جدول (۹) ملاحظه می گردد ، طبق معیار $t = ۷۳/۴۹$ با سطح معنی داری $p = ۰.۰۰۰$ بدست آمده است که چون سطح معنی داری از $۰/۰۵$ کمتر است می توان گفت بین معیار ریسک پذیری و کارآفرینی تفاوت معنی داری وجود دارد. لذا این معیار بر کارآفرینی موثر است.

جدول شماره (۹) آزمون t بررسی سطح کارآفرینی با معیار ریسک پذیری بین مدیران

	اختلاف (تفاوت)					t	درجه آزادی	سطح معنی داری
	میانگین	انحراف استاندارد	میانگین خطای استاندارد	%۹۵ اطمینان برای میانگین				
				کران بالا	کران پایین			
ریسک پذیری کارآفرینی	۶۷/۶۵	۱۵/۴۰	۰/۹۲	۶۹/۴۶	۶۵/۸۴	۷۳/۴۹	۳۳۴	۰/۰۰۰

بر اساس اطلاعات جدول (۱۰) ملاحظه می گردد ، معیار $t = ۶۸/۸۶$ با سطح معنی داری $p = ۰.000$ بدست آمده است که چون سطح معنی داری از $۰/۰۵$ کمتر است می توان گفت بین معیار منبع کنترل و کارآفرینی تفاوت معنی داری وجود دارد لذا این معیار بر کارآفرینی موثر است .

جدول شماره (۱۰) آزمون t بررسی سطح کارآفرینی با معیار منبع کنترل بین مدیران

	اختلاف (تفاوت)					t	درجه آزادی	سطح معنی داری
	میانگین	انحراف استاندارد	میانگین خطای استاندارد	%۹۵ اطمینان برای میانگین				
				کران بالا	کران پایین			
منبع کنترل کارآفرینی	۶۴/۳۰	۱۵/۶۲	۰/۹۳۴	۶۶/۱۲	۶۴/۸۶	۶۷/۸۶	۳۳۴	۰/۰۰۰

بررسی هر یک از معیارهای کارآفرینی بر اساس میزان تحصیلات مدیران جهت بررسی تاثیر میزان تحصیلات بر انگیزه های توفیق طلبی، قدرت طلبی، موقعیت رقابتی، ریسک پذیری و سطح روحیه کارآفرینی مدیران شهرک های صنعتی، از آزمون تحلیل واریانس یک طرفه استفاده گردید.

مقایسه معیار توفیق طلبی بر اساس میزان تحصیلات مدیران:

بر اساس اطلاعات بدست آمده از جدول شماره (۱۶) ملاحظه می شود، میانگین نمره های توفیق طلبی مدیران بر اساس تحصیلات، فوق دیپلم برابر ۱۶/۹۰ با انحراف استاندارد ۳/۵۱، لیسانس برابر ۱۷/۶۵ با انحراف استاندارد ۳/۹ و فوق لیسانس برابر با ۱۷/۳۳ با انحراف استاندارد ۳/۵۱ و دکترا برابر ۱۶/۵۴ و انحراف استاندارد ۳/۴۷ بدست آمده است که بیشترین میانگین برابر با ۱۷/۶۵ متعلق به گروه لیسانس و کمترین میانگین نیز متعلق به گروه دکترا برابر با ۱۶/۵۴ می باشد. بر اساس آزمون تحلیل واریانس F انجام گرفته مشخص شد که طبق معیار $f = ۱/۱۰$ و $P = ۰/۳۴۸$ نتیجه می شود تفاوت میانگین توفیق طلبی بر اساس تحصیلات معنی دار نیست زیرا سطح معنی داری بیشتر از ۰/۰۵ بدست آمده است.

مقایسه معیار قدرت طلبی بر اساس میزان تحصیلات مدیران:

میانگین نمره های قدرت طلبی مدیران بر اساس تحصیلات، فوق دیپلم برابر ۲۲/۶۰ با انحراف استاندارد ۵/۰۴، لیسانس برابر ۲۲ با انحراف استاندارد ۵/۲۴ و فوق لیسانس برابر با ۲۲/۱۱ با انحراف استاندارد ۵/۱۰ و دکترا برابر ۲۰/۳۱ و انحراف استاندارد ۴/۲۷ بدست آمده است که بیشترین میانگین برابر با ۲۲/۶۰ متعلق به گروه فوق دیپلم و کمترین میانگین نیز متعلق به گروه لیسانس برابر با ۲۰ می باشد. بر اساس آزمون تحلیل واریانس F انجام گرفته مشخص شد که طبق معیار $f = ۰/۷۵$ و $P = ۰/۵۲۲$ نتیجه می شود تفاوت میانگین قدرت طلبی بر اساس تحصیلات معنی دار نیست زیرا سطح معنی داری بیشتر از ۰/۰۵ بدست آمده است.

مقایسه معیار رقابت طلبی بر اساس میزان تحصیلات مدیران:

میانگین نمره های رقابت طلبی مدیران بر اساس تحصیلات، فوق دیپلم برابر ۱۵/۱۱ با انحراف استاندارد ۸/۵، لیسانس برابر ۱۵/۱۷ با انحراف استاندارد ۷/۶۷ و فوق لیسانس برابر با ۱۴/۳۴ با انحراف استاندارد ۷/۷۴ و دکترا برابر ۱۲/۳۸ و انحراف استاندارد ۵/۹۸ بدست آمده است که بیشترین میانگین برابر با ۱۵/۱۷ متعلق به گروه لیسانس و کمترین میانگین نیز متعلق به گروه دکترا برابر با ۱۲/۳۸ می باشد. براساس آزمون تحلیل واریانس F انجام گرفته مشخص شد که طبق معیار $f = ۰/۷۱$ و $P = ۰/۵۴۳$ نتیجه می شود تفاوت میانگین رقابت طلبی بر اساس تحصیلات معنی دار نیست زیرا سطح معنی داری بیشتر از ۰/۰۵ بدست آمده است.

مقایسه معیار ریسک پذیری بر اساس میزان تحصیلات مدیران:

میانگین نمره های ریسک پذیری مدیران براساس تحصیلات، فوق دیپلم برابر ۱۵/۵۱ با انحراف استاندارد ۶/۶۷، لیسانس برابر ۱۵/۰۲ با انحراف استاندارد ۶/۴۷ و فوق لیسانس برابر با ۱۵/۴۷ با انحراف استاندارد ۶/۳۸ و دکترا برابر ۱۳/۰۸ و انحراف استاندارد ۵/۷۹ بدست آمده است. براساس آزمون تحلیل واریانس F انجام گرفته مشخص شد که طبق معیار $f = ۰/۶۸$ و $P = ۰/۵۶۴$ نتیجه می شود تفاوت میانگین ریسک پذیری بر اساس تحصیلات معنی دار نیست زیرا سطح معنی داری بیشتر از ۰/۰۵ بدست آمده است.

مقایسه معیار منبع کنترل بر اساس میزان تحصیلات مدیران:

میانگین نمره های منبع کنترل مدیران براساس تحصیلات، فوق دیپلم برابر ۲۲/۴۰ با انحراف استاندارد ۳/۸۳، لیسانس برابر ۱۸/۵۱ با انحراف استاندارد ۷/۰۱ و فوق لیسانس برابر با ۱۹/۹۶ با انحراف استاندارد ۶/۳۱ و دکترا برابر ۲۰/۶۲ و انحراف استاندارد ۷/۹۸ بدست آمده است. براساس آزمون تحلیل واریانس F انجام گرفته مشخص شد که طبق معیار $f = ۶/۳$ و $P = ۰/۰۰۰$ نتیجه می شود تفاوت میانگین منبع کنترل بر اساس تحصیلات معنی دار است و میزان تحصیلات بر این متغیر تاثیر دارد زیرا سطح معنی داری کمتر از ۰/۰۵ بدست آمده است.

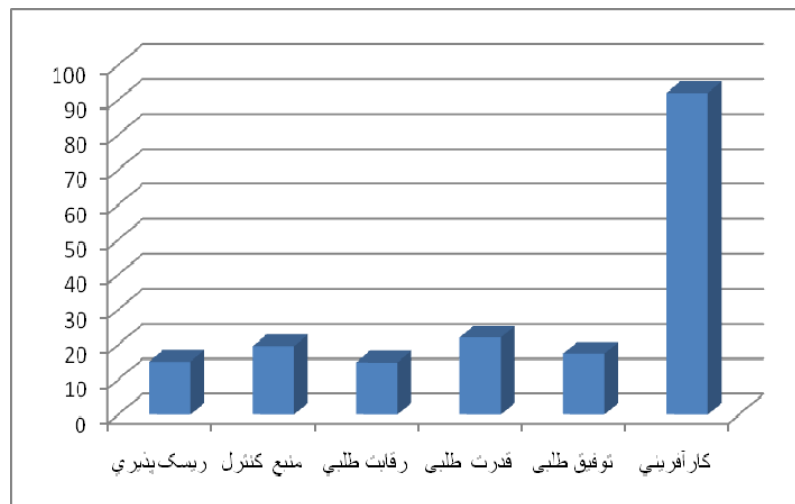
نتایج پژوهش

آموزش کارآفرینی مقوله مهمی است که کشورهای پیشرفته در فرایند توسعه اقتصادی - اجتماعی نسبت به آن توجه جدی مبذول داشته اند و پرورش کارآفرینان در اولویت برنامه های توسعه خود قرار داده اند. مطالعات نشان می دهد که برنامه های پرورش کارآفرینان در کشورهای مختلف با سیاستگذاری و پشتیبانی های اجرایی دولتها به خصوص توسط آموزش عالی و دانشگاه ها بوده است. با توجه به تجربیات سایر کشورها می توان نتیجه گرفت که بایستی پرورش کارآفرینان در کشور را به عنوان گام اولیه توسعه تلقی کرد که این مهم بدون ایفای نقش فعالانه دانشگاه ها محقق نخواهد شد. هرچند که در برنامه سوم توسعه اقتصادی - اجتماعی جمهوری اسلامی ایران، مبحث کارآفرینی و ترویج فرهنگ کارآفرینی مورد توجه قرار گرفته است، ولی به هرحال پرداختن به مقوله آموزش کارآفرینی نیازمند مکانیسم های اجرایی و عزم ملی در سایه همکاری دولت و دانشگاه ها است.

بر اساس نتایج بدست آمده از آزمونهای آماری این تحقیق که نتایج آن در جدول شماره (۱۷) و نمودار (۱) به تفکیک آمده است مشاهده می گردد که میزان کارآفرینی و میانگین نمرات معیارهای دخیل در کارآفرینی مدیران در حد ضعیف می باشد که با توجه به جامعه آماری تحقیق که از میان مدیران با تحصیلات عالی می باشد نشاندهنده پایین بودن میزان کارآفرینی در میان جامعه آماری مورد بحث می باشد. که این امر بیانگر ضعف آموزش کارآفرینی در آموزش عالی و دانشگاه های کشور می باشد. نتایج بدست آمده لزوم توجه به امر بسیار مهم آموزش کارآفرینی در دانشگاه ها و تمرکز بر پرورش دانشجویان کارآفرینی که در آینده ای نه چندان از مدیران صنایع کشور خواهند بود را آشکار می سازد.

جدول شماره (۱۷): میانگین نمرات کارآفرینی مدیران شهرک های صنعتی استان آ.ش

مقوله	بسیار ضعیف	ضعیف	قوی	بسیار قوی	میانگین نمرات کارآفرینی مدیران شهرک های صنعتی استان آ.ش
ریسک پذیری	[۸ - ۱۷]	[۱۷-۲۲]	[۲۲-۲۶]	[۲۶-۳۲]	۱۵ / ۱۶
منبع کنترل	[۸ - ۱۷]	[۱۷-۲۲]	[۲۲-۲۶]	[۲۶-۳۲]	۱۹ / ۶۰
رقابت طلبی	[۸ - ۱۷]	[۱۷-۲۲]	[۲۲-۲۶]	[۲۶-۳۲]	۱۴ / ۹۳
قدرت طلبی	[۸ - ۱۷]	[۱۷-۲۲]	[۲۲-۲۶]	[۲۶-۳۲]	۲۲ / ۰۷
توفیق طلبی	[۸ - ۱۷]	[۱۷-۲۲]	[۲۲-۲۶]	[۲۶-۳۲]	۱۷ / ۴۰
کارآفرینی	[۴۰ - ۸۵]	[۸۵ - ۱۱۰]	[۱۱۰-۱۳۰]	[۱۳۰ - ۱۶۰]	۹۲ / ۰۳

نمودار (۱): نمودار پراکنندگی کارآفرینی و معیارهای موثر بر آن

با توجه به نتایج تحقیق، پیشنهادات زیر ارائه می گردد

۱- اصلاحات ساختاری و نهادسازی

منظور از اصلاحات ساختاری عمدتاً ناظر بر اصلاح در قوانین، مقررات و چارچوبهای حقوقی حاکم بر ابعاد مختلف، تاسیس و راهبری کسب و کارهاست. مهمترین این قوانین عبارتند از: مقررات ثبت و تاسیس شرکتها و تعیین ماهیت حقوقی آنها و روابط موسسان، قانون مالیاتها و قوانین کار و قوانین رقابت.

۲- پرورشگاههای کسب و کار کوچک

پرورشگاه کسب و کارها معمولاً فضایی با بخشهای کوچکتر است که این بخشهای کوچکتر فضای لازم برای پرورش کسب و کار جدید را فراهم می کنند. هدف از تاسیس پرورشگاههای کسب و کار، افزایش نرخ تاسیس کسب و کارهای جدید و کاهش نرخ مرگ و میر کسب و کارها و تسهیل فرآیند رشد این کسب و کارهاست.

۳- مشاوره های مالی - فنی و مدیریتی

دولتها روز به روز علاقه مندتر می شوند تا از راه حل‌های مختلف به بخش کسب و کارهای کوچک کمک کنند و از آنجا که کسب و کارهای جدید نیازمند مشاوره های مالی - فنی و مدیریتی هستند، دولتها می توانند با ایجاد مراکز مشاوره ای، خدمات مشاوره ای لازم را ارائه کنند.

۴- ایجاد مراکز کارآفرینی و دانشکده های تخصصی کارآفرینی در دانشگاه های کشور

جهت تربیت دانشجویان کارآفرین

یکی از چالشهای پیش روی جوامع مختلف، دانش آموختگان فاقد تواناییهای فردی و مهارتهای لازم برای راه اندازی کسب و کار مناسب است. این امر، آماده سازی فارغ التحصیلان دانشگاهی را به وسیله توسعه فرهنگ کارآفرینی در آنان مسلم می سازد. آماده سازی در مورد کارآفرینی نبایستی بعد از فارغ التحصیلی باشد. بلکه این امر بایستی در حین تحصیل انجام شود و لازم است روح کارآفرینی در دانشگاهها پرورش داده شود.

- ۵- ایجاد موسسات آموزشی دولتی - خصوصی
- ۶- بازنگری در رشته های دانشگاهی و سرفصلهای دروس آموزشی در تمامی مقاطع
بویژه در دانشگاهها و تاسیس رشتههای کارآفرینی
- ۷- برگزاری کارگاه های آموزشی عملی در دانشگاه ها جهت آشنا کردن و آماده کردن
عملی دانشجویان با مفهوم و روش های کارآفرینی جهت ورود به فضای کسب و
کار
- ۸- آشنایی دانشجویان با منابعی که در جهت شناسایی فرصتهای جدید و ایجاد توان
پردازش ایده های نو به آنها کمک خواهد کرد
- ۹- افزایش پویایی و بالا بردن قدرت تجزیه و تحلیل دانشجویان در شناسایی بازار،
تکنولوژی، فرصتهای مالی و اقتصادی

منابع:

- آذرهوش، احمد و دیگران (۱۳۸۵). میزگرد تخصصی: توسعه کارآفرینی، تنگناها و راهکارها»، تدبیر شماره ۹۰
- اسدزاد، بهروز (۱۳۸۱)، بررسی میزان کارآفرینی سازمانی در شرکت بیمه ایران، پایان نامه کارشناسی ارشد، رشته مدیریت صنعتی، دانشگاه علامه طباطبایی
- اسکندانی، حمید(۱۳۷۹)، ویژگیهای کارآفرین و کارآفرینان ایرانی، مجله صنعت و مطبوعات، شماره ۷۶
- ال دفت، ریچارد (۱۳۸۰)، تئوری و طراحی سازمان، ترجمه دکتر علی پارسائیان و دکتر سیدمحمد اعرابی، دفتر پژوهشهای فرهنگی
- صمدآقایی، جلیل (۱۳۸۸)، سازمانهای کارآفرین، انتشارات مرکز آموزش مدیریت دولتی
- لامعی، بهزاد (۱۳۷۸)، آموزش کارآفرینی در ایران و بررسی موانع قانونی رشد کارآفرینان در صنایع کوچک ایران، موسسه کار و تامین اجتماعی
- آقاجانی، حسنعلی(۱۳۸۴)، کارآفرینی: مفاهیم، نظریات و ضرورت وجودی. فصلنامه رویش، شماره ۱۰
- احمد پور داریانی، محمود (۱۳۸۳)، کارآفرینی، تعاریف، نظریه ها، الگوها، چاپ پنجم، تهران - رهایی، زهر(۱۳۸۴)، بررسی نقش آموزش عالی درحل مشکل اشتغال فارغ التحصیلان دانشگاهها، ماهنامه تدبیر، شماره ۱۵۹
- رمضانی، رضا(۱۳۸۱)، مشکلات کنونی دانشگاه ها و نظام توسعه علمی کشور ، فصلنامه پژوهش و برنامه ریزی در آموزش عالی، سال هشتم، شماره ۲۵
- بیدختی، اکبر(۱۳۸۶)، توسعه کارآفرینی دانشگاهی، همایش ملی آموزش عالی و کارآفرینی، دانشگاه سمنان
- برکر جویل، آرتور(۱۳۸۰)، هنرکشف آینده، ترجمه نغمه خادم باشی، انستیتو ایزایران
- هگی، جان ادموند(۱۳۸۲)، هفت راز ارتباطات مؤثر در کسب و کار. ترجمه حسن نصیری قیداری و حمیدرضا مرادخانی. مؤسسه خدمات فرهنگی رسا
- هیستریج، رابرت دی. پیترز، مایکل پی(۱۳۸۳)، کارآفرینی، ترجمه سید علیرضا فیض بخش و حمیدرضا تقی یاری. انتشارات علمی دانشگاه صنعتی شریف.
- یدالهی فارسی، جهانگیر(۱۳۸۳)، نقش انتخاب تکنولوژی در موفقیت کارآفرینان. راه کارآفرینان (ویژه نامه اولین جشنواره کارآفرینی شیخ بهایی)

-
- Certo, smuel C. Kenne (1997), Newgren. Interpersonal skill development: The experiential training unit of the training
 - Isrich, Robert B, peters- Michael P. (2002), Entrepreneurship. Tata MC raw grau- hill publishing company limited
 - Kash, Don, Raycroft, Robert(2005), technology & education performance: Lesson from Japan, Washington D.C, Harvard university, USA
 - Inzeh, Anna-Maria(2004), the evolution of university-industry-government t relationships during transition, research policy, Vol33, issues 6-7, pp 975-995
 - Gerena, C.(2005), "Nature vs. Nurture" Region Focus, VOL. 9, PP. 17-20
 - Lewelly D. J. and K. M. Wilson (2003), "The Controversial Role of Personality Traits in Entrepreneurial Psychology" Education Training, VOL. 45, PP.341-345
 - Rabertson, M. and A.Collins (2003), "Developing Entrepreneurship in West Yorkshire: West Yorkshire Universities Partnership and Business" Education & training, VOL. 45, PP. 303